

COMUNU DE BIDDANOA DE FORRU
PROVÌNTZIA DE SU CAMPIDANU DE MESU

CABUDANNI

2013

ARTÌCULUS APITZU DE
BIDDANOA DE FORRU

L'Unione Sarda – Domìnicu su 1 de cabudanni de su 2013

“Làcanas” in Genna Maria

S'Aposentu de is Amostas Temporàneas de su Museu Tzìvicu Genna Maria tenit su praxeri de tenni “Làcanas” de Silvano Caria. Finas a su 7 de cabudanni de is 9 oras a is 13 e de is 15 a is 18, bogau su lunis, su 21 e su 28 de austu de is 22 a is 24 puru.

L'Unione Sarda – Lunis su 9 de cabudanni de su 2013

Ligendi a boxi arta

Mèrcuris de is 9.30 a is 11.30, in biblioteca, nci at a essi sa manifestatzioni “Ligendi a boxi arta”. Su tema at a essi s'energia chi fait a arrenoai po is studiantis de sa bidda.

L'Unione Sarda – Giòbia su 12 de cabudanni de su 2013

Artis e savoris de su tempus passau

Sa bidda in su coixida torrat a scoberri sa stòria sua. Unu passau de connotu, coxina bona e arti manuali sàbudu e domìnicu in s'arrassinna “Traballus, connotu e savoris de su tempus passau” chi dda aparìciant su Comunu, sa Pro Loco, sa cooperativa “Turismu in Marmidda” e Ial Sardegna. Sàbudu de is 9.30 abisita a su museu e nuraxi e de is 10 stand abertus cun s'amosta de fotografias de Gigi Cabiddu, programa chi ant a torrai a fai domìnicu. A is 15 e a is 17 laboratòrius apitzu de is giogus antigus, a is 18 cumbènniu apitzu de su chi papànt is nuraxesus, a is 20 sìmbuga frita cun sartitzu e a is 21.30 is Cuncòrdias. Domìnicu a is 15 segundu torneu de is birillas, a is 17.30 sa Junior Band de Samassi, a is 18.30 “Bistiri sa stòria” cun sa Compagnia de Borgo di Sanluri, a is 19.30 cìxiri cun peis de porcu e a is 21.30 s'orchestra “La Romagna”.

L'Unione Sarda – Domìnicu su 15 de cabudanni de su 2013

Unu grandu disafiu po sa vida: cungelai o abruyai is tumoris

Callenti e frius andant impari in su mori de sa ghera contras de is tumoris. In s'Oncològicu de Casteddu, spidali arregionali chi pigat is patzientis chi ndi benint de totu sa Sardinnia, faint de una dexena de annus sa criu e sa termu ablatzioni. A contu fatu, circant de destrui is cèllulas cantzirosas cun temperaturadas artas e bàscias. Su sceberu intra de su callenti e intra de su frius est acapiada a arrexonis pretzisas medas.

Apustis de medas proas, custas tènnicas oi est spainada meda. Su mori no est stètiu chena de barrancus, can genti meda no nci creiat. Capatzi chi s'arrexoni est ca a dda proponni est stètiu un'arradiòlogu e

no unu silurgianu, duncas chi po tenni arresurtaus bonus no nci est s'abisòngiu de su bìsturi.

Claudio Pusceddu at fatu ocannu passau 350 interventus. Est una cosa cumentzada de diora: est stètiu unu de is primus in Itàlia e in Europa a fai sa crio-ablatzioni, difatis oi s'Oncològicu est unu tzentru de arreferimentu natzionali. Fillu de unu massaju de Biddanoa de Forru, tenit 54 annus, duus fillus, una carriera cumentzada in su 1991 e unu stipèndiu chi no arribat a 3.500 èurus cun is indennidadis. Narat chi, apustis de sa làurea, at intèndiu “un'atrazioni forti po is màginis, e custu ca s'Arradiologia pigat totu is partis de sa Meixina”. Sa prus parti manna de is bortas si òcupat de Tac e gràtzias a sa Tac at svilupau custa super-specialisatzioni. Ndi at chistionau in cuàturu ocasionis in is Stadius Unius, in beranu de ocannu chi benit ndi at a chistionai in Cina.

Unu patzienti, “curau” po metàstasi a is prumonis e mali mandiadori in su colon in su 2004, s'agatat ancoras. Antzis: “si nd'est lixerau de su mali mandiadori”, comenti nant is dotoris. Narat chi est un'acasu stravanau ma chi si fait benni s'alièntu. Arrenconau in d-unu aposenteddu in su primu suta-pranu de su spidali, narat de essi “satisfau ca at fatu calincuna cosa bona” e narat chi s'arrelata cun sa sienda de su spidali est bona meda, chena de chèscias o abètius. Unu dotori stravanu a contu fatu, de manera segura differenti de is cumpàngius de traballu suus chi si chèsciant ca su mundu no ddu cràculat.

Narat ca no a s'atàciu chi, a contu fatu, issu iat a acumpangiai sceti a is malàdius a s'obitòriu e narat ca no a s'idea chi fetzat a s'acostumai a sa morti. “A sa tua, gi fait. Sa cosa de importu est a nci lompi asseliaus, sciendi de no essi stètiu un'òmini chena de calidadis”. A abruyai est sa morti de is patzientis “ca, beindi-ddus, ddis ligis in is ogus su disisperu de bivi”.

Ita est s'arradiologia interventistica?

“Est una parti de sa Meixina chi no tzertificat una maladia sceti ma interbenit de manera dereta in su disturbu. Est nàscia unus trinta annus a oi ma in is ùrtimus cuìndixi annus est allestrada de manera tecnològica meda meda. Oindiii esistit po finas s'Arradiologia vascolari chi, intrendi cannuxeddas, lompi in su logu anca depit lompi. Sa extravascolari, chi est sa chi stùdiu deu, imperat àteras ainas po lompi a sa tenta”.

Sfridais o callentais is prumonis, berus est?

“De manera tènnica ddu naraus crio-ablatzioni o termo-ablatzioni, chi faeus cun is micro-undas: is arresurtaus parint chi si funt donendi arrexoni. A si interessai no nci funt is prumonis sceti ma s'ossamenta puru. De duus annus interbeneus, in calincuna fèmina, in su mandiadori de sa mamidda puru”.

Callenti o fridu: comenti est chi sceberais?

“Tocat a biri, nci funt tènnicas diferentis. Cun sa termo-ablatzioni sciusciaus, diaderus, is tzèllulas malàdias. Cun sa crio-ablatzioni, seus chistionendi de binti gradus asuta de su zeru, intamis ddas cungelaus”.

E candu ddas cungelaus ita sutzedid?

“Candu sa tzèllula malàdia abarrat po unus cantu minudus a cussa temperatura, si morit. Duncas candu dda scungelaus no fait prus mali e su corpus si nci dda papat chena barrancu perunu. Sa tènnica no est invasiva”.

Ita bolit nai?

“Bhe, lompeus a su tumori cun d-unu agu e ndi sigheus su mori cun is màginis chi nci mandat sa Tac. Candu seus acanta de su logu, sceberaus chi imperaus su callenti o su frius. Ananti de una metàstasi a su promoni o a tumoris postus in logus dilicaus (acanta de su coru o de is vasus mannus), prus chi totu imperaus sa crio-ablatzioni. Chi in prus no fait mali”.

S'àtera intamis increscit?

“Candu imperaus is micro-undas, prus chi totu in is patzientis chi no bàliant s'anestesia totali, calincuna cosa gi dda intendint. No fait a nci fai nudda. Seus chistionendi de temperaduras de unus centu gradus”.

Cantus spidalis imperant custa tènnica in Itàlia?

“No ddu sciu, de manera segura su de Varese. Medas faint sa termo-ablatzioni, pagu medas sa crio-ablatzioni”.

Cantu durat e cantu bortas fait a fai su tratamentu?

“Cun su micro-undas sa setziada podit durai de tres a cuàturu minudus finsas a binti. Cun sa crio-ablatzioni nci poneus un'ora. Cantu bortas? Tocat a biri su tumori: chi est piticu, podit abastai un'interbentu sceti, deghinou tocat a ddu torrai a fai. Custa tènnica fait a dda torrai a fai chena cunsighèntzias o casi”.

Serbit po cumbati is tumoris sceti?

“Eja, o a su mancu nosu dda imperaus giai giai sceti po custu. Ddu imperaus de unus dexi annus. Candu eus cumentzau, in su 2004, nci fiant pagu sperièntzias in su mundu”.

Cali funt is bantaxus acaraus a is prus terapias spainadas?

“Custas tènnicas no arremprasant is prus terapias spainadas: tocat a ddu nai illuegus e de manera crara. Su bìsturi e sa chemioterapia funt de importu mannu. Calincuna borta sceti (candu su patzienti est bèciu e no fait a ddu operai, agoa de s'operazioni nudda est mudau, candu sa chemioterapia no funtzionat) nci podeus provai nosu. Is bantaxus funt unu tratamentu pagu invasiva e una degèntzia curtza. No est pagu”.

Efetus no bòfius?

“Pneumotoraci chi chistionaus de prumonis o versamentus plèuricus. Nudda de spantosus, comuncas”.

Arresurtaus cumplissivus?

“Bivint duus o tres annus in prus de sa mesana. Ma sa prus cosa de importu est sa calidadi de sa vida, chistioni de importu in is patzientis chi no fait a ddu operai. E tocat a no si ndi scaresci chi su tratamentu fait a ddu torrai a fai apustis de ses mesis”.

Balantzu de acabu?

“In su 80% sanant. Bollu nai chi su mandiadori si sparessit. Sa pròpiu percentuali est po is interbentus in is ossamentas”.

Cali est sa diferèntzia?

“Candu seus traballendi cun s'ossamenta no sciusciaus su tumori sceti, ma imperaus puru su tzimentu ortopèdicu po afortiai sa parti anca eus traballau. Candu funt is molas, su benefìtziu fait a ddu biri illuegus: su malàdiu torrat a caminai, a si setzi e a si movi chena de barrancus”.

S'emotzionid e sa primu borta.

“No mi femu timendi ma sciemu beni de simportàntzia e de is arriscus de su chi femu acanta de fai.

Custu traballu fiat po una fêmina chi teniat metâstasis in is prumonis. Sa tènica, insandus, fiat noa, pagu publicatzionis in is arrevistas internatzionalis: duncas mi serbiat cuncentratzioni manna”.

Aundi est chi at imparau?

“In Varese. A m’incorai, e tenemu s’interessu a cumbinci a is collegas, fiat su fatu chi no femu faendi nudda de prus traballosu de una biopsia normali”.

Arrechediant permissus de sa Cumissioni ètica?

“No nci ndi fiat abisòngiu. Ndi apu chistionau cun su primàriu miu, agoa eus propostu de comporai is màchinas e eus cumentzau a operai illuegus. Sendi chi est una manera de fai chi is epatòlogus faiant giai, no funt stètius arredusosus”.

Eis fatu una sperimentatzioni ainnantis?

“No, ca no serbiat”.

Duncas no nci fiant boluntàrius o, iat a essi mellus a nai, càvias?

“No apu imperau mai boluntàrius. Dònnia patzienti at arriciu totu is scedas chi serbiant apitzu de su chi depiat acontessi e is arriscus”.

Càvias funt puru is malàdius chi no tenint nudda de perdi.

“Apu cumprèndiu. Ma nosu seus atesu meda deustus arrexonus. Sa tenta chi têngiu, ananti de dònnia patzienti, est a ddu sarbai. Custu bolit nai chi dònnia tratamentu bolit fatu cun atenzioni manna, mancai su quadru clinicu de su malàdiu. Is ecetzionis funt po àteru.”.

Po nai?

“Chi mi cumprèndu chi una crio o una termo-ablatzioni no serbint a nudda, seu su primu a nai ca no. Ananti de una metâstasi manna, a tumoris chi no lassant unu speru, apu sèmpiri nau ca no. A ddu fai po ddu fai, no tenit sentidu. Est una chistioni de ètica”.

Nemus chi ddu bolit fai a marolla?

“Nci funt milli maneras po fai sciri a unu patzienti comentis stait diaderus. Tocat a sceberai sa manera bona chena de fai sciacus”.

Maladius chi sinnant sa vida de unu dotori.

“Funt medas. Passendi su tempus si stabilessit un’arrelata e custu est grai. M’est incapitau de biri tumoris chi pariant bintus torrai a ghetai totu in d-unu de manera sciusciadora. Est una sderrota. Su sciacu, in cussus mamentus, est a agatai s’alientu a ndi chistionai: no est simpri a nai a un’òmini chi no tenit prus speru”.

Ma a tenit unu sentidu a allonghiai sa vida de duus annus?

“Ellus! Iat a depi preguntai a is interessaus. Is patzientis bolint bivi e, chi fait, chena de sunfriri. Custu arrexonu balit puru po is chi, narendi fâulas a issus etotu, nant chi no ddis importat prus de bivi. Meda dependit de aundi bivint e de sa famillia”.

Cantu genti t’ant preguntau de morri?

“Nemus, mai. Seu catòlicu ma, no apu atobiau mai a calincunu chi bolessit un’agiudu po morri”.

Sa metòdica de fustei tenit àterus chi dda faint?

“Bolit sciri chi nci ndi funt àterus collegas chi dda faint? Po su chi ndi potzu sciri deu, no. In s’Oncològicu deu s’ùnicu a m’essi spetzialisau in custu setori”.

Ita ndi nant is de foras?

“In su cumentzu ndi boliant sciri de prus. Imbìdia? No mi parit, capatzi po su naturali miu. No mi praxit a certai e abarru in su logu miu. No apu circau mai de imponni is sceberus mius in su traballu. A donniunu su suu”.

Fustei est a solu perou. No est una cosa grai?

“De una parti sceti. Mi dispraxit de no tenni acanta cumpàngius de traballu cun s’interessu a ndi sciri de prus e mancai fai is tratamentus de crio e termo. Po d’cia nc’est calincunu chi ndi lompit de spidali po biri cun is ogus insoru comenti funtzionat su sistema nostu”.

Ita si abetat de su benidori?

“Custa manera at a andai ainnantis meda e, mancai a bellu a bellu, at a bogai tretu a is silurgianus”.

No seis geniosus a is silurgianus.

“Is patzientis bolint interbentus prus pagu invasivas chi fait. Su mori de is cungrèssus internatzionalis est su pròpiu. De cunsighèntzia a marolla tocat a sighiri cussu mori”.

In Germània imperant sa pròpiu tènnica po is tumoris a su cerbeddu.

“Eja, ma cussu est un’interbentu de foras, chena de agus o cànnulas. Callentant su cerbeddu po abacai o firmat su svilupu de is cèllulas mandadoras”.

Nci est su tantis de nci sperai?

“Sa Meixina est andada ainnantis meda e no tenit prus s’idea de si fermat”.

La Nuova Sardegna – Martis su 24 de cabudanni de su 2013

Su Museu incingiat unu mori po is tzurpus

Su 29 de su mesi de cabudanni – est a nai domìnicu chi benit – ant a afestai sa “Giorronada europea de sa sienda” e po su Museu tzìvicu “Genna Maria” at a essi un’apuntamentu de importu, ca intra de is medas initziativas in su programa ant a incingiai sa chi ddi nant “setzioni tàtili” po is tzurpus e ant a essi acansaditzas audioghias in 5 linguas: italianu, inglesu, frantzesu, tedescu e spanniolu.

Est a nai chi su museu, sprigu fieli de is culturas chi ant passau su sartu de sa Marmidda de sa preistòria a s’edadi de mesu finsas a oindii, bessit acansaditza a imperadoris nous, is chi no bint e a is abisitadoris de sèmpiri donendi serbìtzius nous chi permitant a totus de pigai is connoscèntzias de unus 30 annus de circas in su sartu marmiddesu.

Is audioghias ant a offerri unu tour de 30 minudus, apitzu de is colletzionis espostas e de su mori chi s’òmini at fatu in Marmidda, de s’antigòriu a oi. Sa segundu cosa, intamis, at a permiti a is tzurpus de intendi cun is manus e apretziai is ogetus e is naturalis tènnicus e estèticus insoru: po cussu ant fatu sa còpia de 12 arreperitus de strexu de terra e de brunzu.

L’Unione Sarda – Giòbia su 26 de cabudanni de su 2013

Setzioni tàtili. Domìnicu, a is 18, in su museu Genna Maria, ant a incingiai sa setzioni noa tàtili po is tzurpus e is audioghias in 5 linguas.

L'Unione Sarda – Giòbia su 26 de cabudanni de su 2013

Amosta. Cras a is 12.30 in su museu Su Mulinu, s'amosta Scorci di memoria, apitzu de is chi ant pigau parti a sa Grandu Gherra.

L'Unione Sarda – Lunis su 30 de cabudanni de su 2013

Fumixeddus. In s'apostu de is esposizioni temporàneas de su museu Genna Maria ant incingiau s'amosta “il piccolo vignettificio” de Ruggero Soru.